СОНИРХЛЫН ЗӨРЧЛӨӨС УРЬДЧИЛАН СЭРГИЙЛЭХ ЗАРИМ АСУУДЛААРХ БУСАД ОРНУУДЫН ЭРХ ЗҮЙН ЗОХИЦУУЛАЛТ

(Харьцуулсан судалгаа)

Б. Буяндэлгэр, Р. Хатанбаатар, П. Амаржаргал,
К. Пүрэвсүрэн, Б. Цолмонбаяр

Улсын Их Хурлын гишүүн Х.Тэмүүжин нарын 9 гишүүний санаачилсан “Нийтийн албанд нийтийн болон хувийн сонирхлыг зохицуулах, сонирхлын зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх тухай” хуулийн төсөлтэй холбогдуулан ирүүлсэн захиалгын дагуу “албан тушаалтан хууль ёсны орлогоос нь их хэмжээгээр илүү гарсан хөрөнгийг хэрхэн олж авсан талаар үндэслэлтэй тайлбарлаж чадахгүй бол” гэсэн үйл явцыг бусад улс орнуудын Эрүүгийн хууль болон холбогдох хууль тогтоомжинд хэрхэн тусгасныг харьцуулан судлав. Тус судалгаанд АНУ, ХБНГУ, Япон улс, ОХУ, БНХАУ, Пост коммунист орнуудыг хамруулсан болно.

АНУ

Америкийн эрүүгийн хууль тогтоомж нь холбооны хууль тогтоомжууд болон муж улсуудын эрүүгийн хуулиудаас бүрддэг онцлогтой. Холбооны хууль тогтоомжид авилгатай холбоотой эрүүгийн эрх зүйн нормууд нь үндсэндээ АНУ-ын Хуулийн Кодын 18 дугаар хэсэгт (United States Code: Title 18 – Crimes and criminal procedure) заагдсан байдаг. Гэхдээ энэ хэсэгт албан тушаалын гэмт хэргийн талаар тусгайлсан бүлэг байхгүй, харин 18 дугаар хэсгийн зарим бүлгүүдэд уг гэмт хэрэгт оногдуулах шийтгэлийн талаар заасан байна.

АНУ -ын хуулийн Кодын 18 дугаар хэсгийн дараах дөрвөн бүлэгт албан тушаалын гэмт хэргийн шийтгэлийн талаар заасан:

1. 11 дүгээр бүлэг – Хээл хахууль, шударга бус орлого, нийтийн албан тушаалтан эрх мэдлээ урвуулан ашиглах, сонирхлын зөрчил,
2. 93 дугаар бүлэг – Албан тушаалтан ба хөлсний ажилтан,
3. 41 дүгээр бүлэг - Дарамтлах ба сүрдүүлэх,
4. 29 дүгээр бүлэг - Сонгууль, улс төрийн үйл ажиллагаа.

АНУ-ын хувьд албан тушаалын гэмт хэргийн субъект нь зөвхөн нийтийн албан тушаалтнаас гадна нийтийн захиргааны байгууллага, нийтийн корпораци, улсын банкнуудын ердийн албан хаагчид, тэнд ажиллаж байгаа гэрээт ажилтнууд ч мөн албан тушаалын гэмт хэргийн субъект байж болдог онцлогтой. Мөн хээл хахууль өгсөн юмуу өгөхөөр санал болгосон этгээд албан тушаалын гэмт хэргийн субъект болдог.

1. АНУ-ын хуулийн Кодын 18 дугаар хэсгийн 11 дүгээр бүлгийн 201 дүгээр зүйлд хээл хахууль авагч гэж хэнийг хэлэхийг тодорхойлоод хуулиар оногдсон үүргээ зөрчин хээл хахууль авсан нийтийн албан тушаалтан болон хахууль өгөгчийг хоёуланг нь 10000 доллар хүртэл торгох юмуу 2 жил хүртэл хугацаагаар хорихоор заасан байна. Албан тушаалаа урвуулан ашиглах гэмт хэрэгт мөн төрийн албан тушаалд томилоход нөлөөлөхөөр амлан бусдаас мөнгө, үнэт зүйлс авах ордог бөгөөд 1000 хүртэл доллараар торгох юмуу 1 жил хүртэл хугацаагаар хорих ял оноодог. Энэ тохиолдолд тодорхой үйлдэл үйлдсэнд нь бус ирээдүйд өөрийн нөлөөгөө ашиглан туслахаар амлан шан харамж авсанд нь шийтгэл оногдуулж байгаа юм. Энэ гэмт хэргийн субъект нь хувь хүнээс гадна пүүс, компани байж болно.

2. Албан тушаалаа урвуулан ашиглах. Төрийн албан хаагчийн үйлдэх албан тушаалын

гэмт хэрэгт албан тушаалын үндсэн үүрэгтэй нь зохицолдохгүй үйлдэл хийхийг оруулна. Захиргаа, эрүү, иргэний ямарваа хэрэгт хэргийн аль нэг тал нь АНУ байх юмуу уг хэрэгт улс материалын сонирхолтой байх тохиолдолд төрийн албан хаагч хэн нэгний сонирхолыг төлөөлж болохгүй. Энэ үйлдэл нь 10000 хүртэл доллараар торгох юмуу 2 жил хүртэл хорих ял оноох шийтгэлтэй.

Энэ төрлийн гэмт хэрэгт мөн албан тушаалтан улсын хөрөнгө, мэдээлэл ашиглан хөрөнгө мөнгөтэй болоход чиглэсэн үйлдэл хийх явдал орно. Тухайлбал, албан үүргээрээ орлого бүрдүүлэх юмуу хуваарилах үйл ажиллагаа явуулдаг төрийн албан хаагч АНУ -ын юмуу аль нэг штатын хөрөнгө, эсвэл сангийн хөрөнгө ашиглан худалдаа болон бусад ашгийн үйл ажиллагаа хийсэн бол гэмт хэрэгт тооцогдоно. Мөн АНУ -ын төрийн байгууллагын нэрийн өмнөөс үйл ажиллагаа явуулдаг этгээд албан үүргийн дагуу мэдэж буй АНУ-ын худалдаа, зах зээлийн үйл ажиллагаатай холбоотой мэдээллийг хуулийн дагуу уг мэдээллийг авах ёсгүй этгээдэд тараасан бол гэмт хэрэгт тооцогдоно. Эдгээр гэмт хэрэгт 10000 хүртэл доллараар торгох юмуу 10 хүртэл жил хорих ял оноодог (Зүйл 1902). Үүнээс гадна албан тушаалаа урвуулан ашиглаж шийтгэгдсэн этгээдийг уг албанаас нь хална.

Төрийн албан хаагч ямар нэгэн үйлчилгээ үзүүлснийхээ төлөө хуулинд зааснаас илүү шан авсан бол 500 хүртэл доллараар торгуулах юмуу 6 сар хүртэл хугацаагаар хорих шийтгэл хүлээхээс гадна уг албан тушаалаа эрхлэх эрхээ хасуулна.

3. АНУ -ын хуулийн Кодын 18 дугаар хэсгийн 41 дүгээр бүлэгт дарамтлах тухай заасан байна: §872 ёсоор “АНУ -ын аль нэг департамент юмуу төлөөлөгчийн газрын албан хаагч эсвэл албан тушаалтан ямарваа зүйлийг олж авахаар дарамтласан, дарамтлахаар оролдсон бол 5000 хүртэл доллараар торгуулах эсвэл 3 хүртэл жил хорих ялаар шийтгэгдэнэ”.

4. Сонгууль ба улс төрийн үйл ажиллагаатай холбоотой албан тушаалын гэмт хэрэг. Энэ бүлэг хэрэгт дараах хэргүүд орно.

Ямар нэг сонгуульт албан тушаалд нэр дэвшигч өөрийг нь дэмжсэний төлөө хэн нэгэнд нийтийн буюу хувийн секторын албан тушаалд томилуулах эсвэл хөлсний ажилд оруулахаар амласан бол хариуцлага хүлээнэ. Улс төрийн үйл ажиллагаанд оролцох, ямарваа улс төрийн албан тушаал эзлэхийн төлөө сонгууль явагдах үеэр нэр дэвшигч, улс төрийн намыг дэмжиж, эсвэл эсэргүүцэж үг хэлсний төлөө юмуу ерөнхий болон тусгай сонгуулийн үеэр хэн нэгэнд ажилд оруулж өгөх болон бусад ашиг амласан этгээд хариуцлага хүлээнэ.

Сенатын гишүүд, Төлөөлөгчдийн танхимын гишүүд, АНУ-ын албан хаагчид болон АНУ-ын төрийн сангаас цалин, шагнал авдаг этгээдийн зүгээс шууд болон шууд бусаар улс төрийн хувьд хамтран ажиллахыг шахах, хандив нэхэх, хандив авах зэрэг нь энэ төрлийн гэмт хэрэгт бас орно.

Дээр дурдсан бүх гэмт хэрэгт 5000-10000 доллараар торгох юмуу хоёроос гурван жил хорих ял онооно. АНУ-д Төрийн албаны ёс зүйн хуульд (United States Code: Title 5a, Ethics in Government Act 1978) хөрөнгө орлогоо худал мэдээлсэн бол хэрхэн хариуцлага хүлээлгэхийг доорхи маягаар зохицуулсан байна.

104 дүгээр зүйл.

(a) Ерөнхий прокурорын газар дурын хүний эсрэг АНУ-ын дүүргийн шүүхэд иргэний хэрэг үүсгэх эрхтэй. (i) санаатайгаар зориуд хуурамч тайлан гаргасан

(b) байгууллагын дарга, холбогдох нарийн бичиг, төрийн байгууллагын ёс зүйн газрын захирал, Конгрессын ёс зүйн хороо, Шүүхийн конферэнс нь тухайн этгээд

санаатайгаар зориуд хуурамч тайлан гаргасан гэж үзэх үндэслэлтэй тохиолдолд хэргийг Ерөнхий прокурорт шилжүүлнэ. Шүүхийн конферэнс нь тухайн этгээдийн нэрийг ийнхүү Ерөнхий прокурорт шилжүүлэхдээ тойргийн шүүхийн зөвлөлд энэ тухай мэдэгдэнэ.

(c) Ерөнхийлөгч, Дэд Ерөнхийлөгч, холбогдох нарийн бичгийн дарга, байгууллагын дарга, Боловсон хүчний менежментийн газар, Конгрессын ёс зүйн хороо, Шүүхийн конферэнс нь хуурамч тайлан гаргасан, мэдээлэх ёстой байсан мэдээллийг мэдүүлээгүй этгээдэд холбогдох хуулийн дагуу боловсон хүчний буюу бусад арга хэмжээг авч болно.

ХБНГУ

ХБНГУ-ын Эрүүгийн хуулийн Тусгай ангийн 30 дугаар хэсгийн 331 – 358 дугаар зүйлүүдэд албан тушаалын гэмт хэргийн талаар заагдсан байна. Германы хуулиар хээл хахууль өгөх ба авах хэрэгт эрүүгийн хариуцлага ноогдуулахдаа тухайн албан тушаалтан өөрийн албан үүрэгт хамрагдах хууль ёсны үйлдэл хийгээд авсан уу, эсвэл албан үүрэгт нь хамаарахгүй хууль бус үйлдэл хийгээд авсан уу гэдгээр нь ангилан ханддаг байна.

§331 ёсоор албан тушаалтан ямар нэг үйлдэлийг тухайн хугацаанд хийх юмуу ирээдүйд хийхийн тулд бусдаас эд хөрөнгийн болон өөр ашиг нэхсэн, эсвэл авсан, эсвэл авахаар амлуулсан бол торгох юмуу хоёр жил хүртэл хугацаагаар хорих ялаар шийтгэгдэнэ. Хэрэв дээрх хэргийг шүүгч үйлдсэн бол торгох юмуу гурав хүртэл жил хорих ялаар шийтгэгдэнэ. Гэхдээ энэ зүйлд албан тушаалтан этгээд нэхсэн ашигаа бодитоор авах юмуу амлалт авахдаа урьдчилан зохих эрх мэдэлтэнд мэдэгдэж зөвшөөрөл авсан, эсвэл авмагцаа уг хахуулийг өгсөн, авсан тухай мэдэгдвэл шийтгэл оноохгүй гэж заасан байна.

Харин 332 дугаар зүйлээр 331 дүгээр зүйлд дурдсан хэргийг үйлдэхдээ албан тушаалтан өөрийн албан үүргээ зөрчин хийсэн бол зургаан сараас таван жил хүртэл хугацаагаар хорих ял онооно, хөнгөн тохиолдолд торгох юмуу гурав хүртэл жил хорих ял онооно гэж заажээ. Хэрэв энэ хэргийг шүүгч үйлдсэн бол нэг жилээс арван жил хүртэл хугацаагаар, хөнгөн тохиолдолд зургаан сараас таван жил хүртэл хугацаагаар хорих ял оноодог байна.

333 дугаар зүйлд дээрх хоёр зүйлд заасан хээл хахуулийн хэргийн хахууль өгөгч этгээдэд оноох ял нь хахууль авагчийнхтай адил байхаар зохицуулжээ. 334 дүгээр зүйлээр хахууль өгөгч этгээд хахууль өгөх юмуу амлахдаа албан тушаалтан өөрийн үүргээ зөрчин хийхээр тохиолдолд түлхсэн бол хахууль авсан этгээдтэй адилаар 332 дугаар зүйлд заасантай адил ялаар шийтгэгдэхээр зохицуулжээ.

Ашигласан материал:

- http://www.law.cornell.edu/uscode/, Cornell University Cornell Law School, Legal Information Institute

Япон

Япон улсын тухайд тухайлан зохицуулсан Авлигын эсрэг хууль байхгүй бөгөөд өөр салбар хуулиудаар зохицуулсан байна. Үүнд: Япон Улсын Эрүүгийн хууль (Penal Code of Japan), “Япон Улсын Итгэлцлийн тухай хууль” (Trust Act of Japan), “Япон Улсын Шудрага бус өрсөлдөөнөөс урьдчилан сэргийлэх тухай хууль” (Unfair Competition Prevention Act of Japan) зэрэг хуулиудаар зохицуулж байна.

Япон Улсын 1907 онд батлагдаж, 2007 онд нэмэлт, өөрчлөлт орсон Эрүүгийн хуулийн (Penal Code of Japan, Act No. 45 of April 24, 1907) Хорин тавдугаар бүлгийн 193-198 зүйлүүдэд уг үйл явцыг тодорхой заасан заалт харагдахгүй байна. Эрүүгийн хуульд авилгал гэдэг

нь гэмт үйлдлийн ангилал буюу үүнд: хээл хахууль авах, эрхээ урвуулан ашиглах, итгэл алдах, төрийн сан мөнгийг ашиглах гэсэн гэмт хэргийн төрлийг өөртөө багтаасан байна.

Парламентаар 2006 онд батлагдсан “Итгэлцлийн тухай хууль” (Trust Act of Japan, Act No. 108 of December 15, 2006) мөн 1993 онд батлагдаж, 2006 онд нэмэлт, өөрчлөлт орсон “Шудрага бус өрсөлдөөнөөс урьдчилан сэргийлэх тухай хууль” (Unfair Competition Prevention Act. Act No. 47 of May 19, 1993) зэрэг хуулиудад дээрхи үйл явцыг зохицуулсан нарийн заалт алга байна.

Ашигласан материал:

1. Монгол Улсын төрийн байгуулалтын өнөөгийн тогтолцоо, түүнийг цаашид төгөлдөржүүлэх боломж, арга зам. Онол практикийн хурлын илтгэлүүдийн эмхэтгэл. Удирдлагын Академи 2011
2. Anthony Didrick Castberg /Professor of Political Science, University of Hawaii, USA/ “Corruption in Japan and the USA”
3. http://video.news.mn/video/6075.shtml?catid=171 ”Сонирхолын зөрчлийг зохицуулах хуулийн талаар” 2011.09.29 байдлаар
4. http://www.unafei.or.jp/english/pdf/PDF_rms/no56/56-33.pdf
5. http://sonirhliin-zurchil.blogspot.com/p/blog-page.html
6. Penal Code of Japan Act No. 45 of April 24, 1907 Amendment : Act No. 54 of 2007
7. Trust Act Act No. 108 of December 15, 2006
8. Unfair Competition Prevention Act, Act No. 47 of May 19, 1993

* * *

БНХАУ -ын Удирдах албан тушаалтнуудын хувийн асуудлыг өргөн мэдүүлэх тухай журам

БНХАУ-ын 2010 оны 7 дугаар сарын 11-ний өдрийн Хятадын Коммунист Намын төв хороо, Засгийн газрын Тамгын газраас гаргасан “Удирдах албан тушаалтнуудын хувийн асуудлыг өргөн мэдүүлэх тухай” /шинэчилсэн/ журмаар албан тушаалтнууд жилд нэг удаа журамд заасан хувийн хөрөнгө, орлогыг мэдүүлэх үүрэгтэй.

Журмын 2 дугаар зүйлд хувийн хөрөнгө, орлогоо мэдүүлэх албан тушаалтнууд, 3 дугаар зүйлд хувийн хөрөнгө, орлогоо мэдүүлэгчийн гэрлэлтийн байдлын өөрчлөлт, түүний үр хүүхдийн харьяалал, эрхэлж буй ажлын байдал, 4 дүгээр зүйлд хувийн хөрөнгө, орлого мэдүүлэгчийн орлого, үл хөдлөх хөрөнгийн байдлыг заасан байна.

Нэг.

Албан тушаалтнуудыг хянан удирдахын тулд “БНХАУ-ын коммунист намын зарчим” буюу намын дотоод зарчим, Хятадын холбогдох хууль тогтоомжуудад үндэслэнэ.

Хоёр.

2.1. Намын, Ардын Их Хурлын, хуулийн, хяналтын байгууллага болон ардчилсан намын төлөөлөл байгууллагын дэд даргаас дээш албан тушаалтнууд,

2.2. Ардын төлөөлөл байгууллагад сумын дэд хэлтсийн албан тушаалтнаас дээш албан тушаалтан,

2.3. томоохон хэмжээний улсын компани, хувьцаат компанийн дундаас дээш удирдах албан тушаалтан болон дунд зэрэглэлийн тусгай хөрөнгө оруулалттай ААН, улсын хөрөнгө оруулалттай ААН-ийн удирдах албан тушаалтнууд болно.

Дэд зохицуулагчийн албан тушаалаас дээшхи удирдах албан тушаалын бус, тэтгэвэрт гарсан, тэтгэвэрээ тогтоолгоогүй байгаа удирдах албан тушаалтнууд

хувийн холбогдох мэдүүлгээ тодорхой дүрэм журмын дагуу гаргана.

Гурав.

Удирдах албан тушаалтнууд дараахи тохиолдолд хувийн гэрлэлтийн байдлын өөрчлөлт, түүний үр хүүхдийн гадаадад цагаачилсан байдал, эрхэлж буй ажлыг мэдүүлэх ёстой.

1. албан тушаалтны гэрлэлтийн өөрчлөлт
2. албан тушаалтны хувираа гадаадад гарсан талаарх бичиг баримтын байдал
3. албан тушаалтны гадаадад зорчсон байдал
4. хүүхэд нь гадаадын иргэн болон харьяалалгүй иргэнтэй гэр бүл болсон байдал
5. хүүхэд нь Хонг Конг, Макао, Тайванийн иргэнтэй гэр бүл болсон байдал
6. гэр бүлийн хүн, хүүхэд нь цагаачилсан байдал
7. гэр бүлийн хүн, хүүхдийн ажлын байдал, үр хүүхдийн гадаадад ажиллаж буй байдал
8. гэр бүлийн хүн, хүүхэд нь хуулийн байгууллагаар мөрдөгдсөн байдал

Дөрөв. Удирдах албан тушаалтны нэр дээр байгаа олсон орлого, үл хөдлөх хөрөнгө, хөрөнгө оруулалт зэргийг мэдүүлэх

1. уг хүний цалин болон шагнал, тэтгэмж
2. уг хүний заасан хичээл, гаргасан нийтлэл, лавлагаа, ном, зураг зэргээс олсон орлого
3. уг хүн болон гэр бүлийн гишүүний мөн орлого

Хэрэв хувийн хөрөнгө, орлогоо мэдүүлээгүй тохиолдолд ажлаас чөлөөлөх арга хэмжээ авагдана. Хувийн хөрөнгө, орлогын асуудлыг Намын хяналтын хороо, Хянан шалгах яам хариуцна.

БНХАУ-ын Эрүүгийн хуульд албан тушаалтан журамд заагдсан хувийн хөрөнгө, орлогыг мэдүүлээгүй буюу буруу мэдүүлсэн тохиолдолд эрүүгийн хариуцлага оногдуулах тухай заалт байхгүй.

ОХУ

ОХУ-ын 2008 онд батлагдсан “ Авилгын эсрэг үйл ажиллагааны тухай хууль”-нд төрийн албан хаагч болон төрийн албанд шинээр орж буй этгээд нь өөрийн хөрөнгө орлогоо заавал мэдүүлэх бөгөөд энэ үүргийг биелүүлээгүй эсвэл худал мэдүүлсэн тохиолдолд төрийн албанаас халах, төрийн албанд авахгүй байх үндэслэл болдог.

Хөрөнгө, орлогын мэдүүлгийг бүрэн, үнэн зөв бөглөсөн эсэхийг байгууллагын удирдлага эсвэл эрх бүхий албан тушаалтнууд шалгах бөгөөд тэдний хөрөнгө орлогын талаарх лавлагааг хууль, хяналтын байгууллагаас гаргуулан авч болно./Федеральный закон от 25.12.2008 N 273-ФЗ “О противодействии коррупции”, Статья 8/

№	Пост коммунист орнууд	Зохицуулах хууль,тогтоомжийн нэр	Авилгал, сонирхлын зөрчлийн ерөнхий зохицуулалттай холбоотой заалтууд	“албан тушаалтан хууль ёсны орлогоос нь их хэмжээгээр илүү гарсан хөрөнгийг хэрхэн олж авсан талаар үндэслэлтэй тайлбарлаж чадахгүй бол” гэсэн үйл явцтай холбоотой заалтууд
1	Латви	Төрийн албан тушаалтны үйл ажиллагаг сонирхлын зөрчлөөс сэргийлэх хууль 2002.04.25 Сеймээр батлагдсан	28 дугаар зүйл. Мэдүүлэг, барим тыг баталгаажуулах (5) Мэдүүлгийг хянах явцад төрийн албан тушаалтны мэдүүлэгт заасан орлого ба энэ хуульд зөвшөөрснөөс илүү хэмжээний орлого, санхүүгийн нөөц захиран зарцуулж байгааг илтгэсэн баримт илэрвэл эсвэл ийм байдлын талаар мэдээлэл хүлээн авбал, Авлигатай тэмцэх урьдчилан сэргийлэх газар, Үндсэн хуулийн хамгаалалтын хороо, Ерөнхий сайд, тухайн баримтыг шалгах үүрэг хүлээнэ. Авлигатай тэмцэх урьдчилан сэргийлэх газар , Үндсэн хуулийн хамгаалалтын хороо, Ерөнхий сайдын хяналтын ажиллагааны хүрээнд шаардлагатай бол төрийн албан тушаалтны хөрөнгө олж авсан хууль ёсны байдлын талаарх шалгалтыг Төрийн орлогын үйлчилгээний хороотой хамтран хийх, аливаа этгээдээс баримт мэдээлэл хүсэх, бичгэн тайлбар хүсэх эрхтэй. 29 дүгээр зүйл. Мэдүүлэг, баримт, зөрчлийг хянахтай холбоотой төрийн албан тушаалтны үүрэг, (1) Хуульд заасан төрийн албан тушаалтан, удирдах байгууллагаас хүссэн мэдээллийг төрийн албан тушаалтан гаргаж өгөх үүрэг хүлээнэ (2) Төрийн албан тушаалтан нь хууль ёсны эх үүсвэрээс олох орлогоос өөрийн зарлага, санхүүгийн байдлаа хангаж байгаа болохыг хуульд заасан төрийн албан тушаалтан, удирдах байгууллагад харуулах үүрэгтэй.	28-р зүйлийн (3) Хуульд заасан төрийн албан тушаалтан, удирдах этгээдийн хүссэн хөрөнгө, санхүүгийн хөрөнгө олж авсан тухайн мэдээллийг гаргаж өгөөгүй, хууль ёсны эх үүсвэрээс орлого санхүүгийн нөөцөө гаргаж байгааг харуулж чадаагүй бол төрийн албан тушаалтныг энэ хуульд хориглосон өмч хөрөнгө, санхүүгийн нөөцийг олж авсан, төрөөс энэ баримтыг нуусан гэж үзнэ. 30 дугаар зүйл. Төрийн албан тушаалтан, бусад этгээдийн хүлээх хариуцлага (2) төрөөс заасан хязгаарлалтыг зөрчиж, хууль бусаар олж авсан орлого, санхүүгийн ашиг олж авснаар төрийн албан тушаалтан нь санхүүгийн утгаар үнэлгээ хийсэн хэмжээгээр, хориглосон замаар олж авсан хөрөнгө орлого, санхүүгийн ашгийн өсөн нэмэгдсэн үнэ цэнэтэй дүйцэх хэмжээний хохирол төрд учруулсан хэмээн үзэж, энэ хуульд заасан хязгаарлалтыг зөрчсөнөөр олж авсан орлого, санхүүгийн ашиг, эсвэл дүйцэх өсөн нэмэгдэх хэмжээний үнийн дүнг төрд хураан авна.
2	Монтенегро	Сонирхлын зөрчлийн хууль	11 дүгээр зүйл Төрийн албан тушаалтан төрийн алба эрхэлж байх үедээ өөрөө болон түүний эхнэр, нөхөр, гэрлэлтээс гадуур гэр бүлийн харилцаатай этгээд, хамт амьдардаг хүүхдийн олж авсан орлого, эд хөрөнгийг Хороонд мэдүүлээгүй эсвэл хууль ёсны үндэслэлгээ байхгүй бол тэдгээр орлого, эд хөрөнгийг хууль бус гэж энэ хуулийн хүрээнд үзнэ. Хороо нь энэ тухай Бүгд найрамдах Монтенегро улсын Прокурорт мэдэгдэнэ.	22 дугаар зүйл Хороо нь сонирхлын зөрчил байгааг тогтоовол, энэ хуулийн 8 дугаар зүйлд заасан мэдүүлгийг өгөөгүй бол, энэ хуулийн 9 дүгээр зүйлд заасан алдаагаа засаагүй бол эрх бүхий удирдлагад тухайн төрийн албан тушаалтныг ажлаас халахыг санал болгоно. Хэрвээ Хороо нь төрийн албан тушаалтныг эрүүгийн хэрэг үйлдсэн гэж үзвэл, холбогдох эрх бүхий прокурорт мэдэгдэнэ

3	Гүрж улс	Төрийн албаны сонирхлын зөрчил, авилгын тухай хууль 2009 оны 6 сарын 1	20 дүгээр зүйл 1. Хуульд заасны дагуу хэргийн шалгах эрх бүхий байгууллага аль болох богино хугацаанд шалгах ёстой. Ийм журам байхгүй тохиолдолд Гүржийн Захиргааны хэргийн хуульд заасны дагуу энгийн захиргааны хэргийн журмын дагуу шалгах ажиллагааг гүйцэтгэнэ.	20-2. Хэрвээ, хэргийг шалгаж буй байгууллага ил гарсан этгээдийг зөрчил үйлдсэн болохыг тогтоовол иргэн, захиргаа, эрүүгийн хариуцлага хүлээлгэх үндэс болох ба хэргийг эрх бүхий байгууллагад шилжүүлнэ.
4	Чех	Сонирхлын зөрчлийн тухай хууль 2006 он	19 дүгээр зүйл Аль ч шатны шүүхийн байгууллага Бүртгэлд архивлагдсан төрийн албан тушаалтны мэдүүлэг тодорхой, үнэн зөв, бүрэн эсэхийг шалгах эрхтэй. Үүнийг хийхийн тулд холбогдох төрийн байгууллага, орон нутгийн өөрөө удирдах байгууллага, үйлдвэр аж ахуйн байгууллага, хувь хүнтэй хамтран ажиллах санал гаргах эрхтэй. Ялангуяа шаардлагатай бүх мэдээлэл, тайлбар асуух болон Бүртгэлд байгаа мэдүүлэг нь цаг хугацаандаа нийцсэн эсэхийг тогтоохын тулд холбогдох төрийн албан тушаалтнаас асуух эрхтэй. Дээр дурдсан бүх талууд шүүхээс бичгээр гаргасан хүсэлтийн дагуу хамтран ажиллах үүрэгтэй. Шаардлагатай бүх мэдээллийг ажлын 10 хоногт багтаан гаргаж өгөх ёстой. Хуулийн бусад заалтаар өөрөөр зохицуулагдаагүй бол бүх мэдээллийг үнэ төлбөргүй гаргаж өгнө.	22 дугаар зүйл Шийтгэл (1) 9 -11 дүгээр зүйлд заасан цаг хугацааг баримтлаагүй төрийн албан тушаалтанг шүүхийн шийдвэрийн дагуу 30,000.00 кроноор торгоно. Энэ торгуулийг хуулинд заасан холбогдох үүргээ хэрэгжүүлэх хүртэл давтан оногдуулж болно. (2) Дараах тохиолдолд төрийн албан тушаалтныг 100,000.00 хүртэл кроноор торгох эрхтэй: a) 9-11дүгээр зүйлийн 2 дахь хэсгийн заалтын дагуу мэдүүлсэн мэдүүлэг нь үнэн зөв бус, бүрэн бус бол, b) хувийн сонирхол ялангуяа өөрийн ажил, мэргэжил, бизнесийн ажиллагаатай холбоотой хувийн ашиг сонирхолдоо эрхэлж буй төрийн албан тушаалаа хамааруулсан бол, c) хувийн сонирхлын мэдүүлгээ бүрэн гүйцэд мэдүүлээгүй бол (6 дугаар зүйл), (3) Дараах зөрчил гаргасан төрийн албан тушаалтныг 500,000.00 хүртэл кроноор торгох эрхтэй: a) өөрийн албан тушаал, гүйцэтгэх эрх мэдэл, хүлээсэн ажил үүрэгтэй холбоотойгоор олж авсан мэдээллээ ашиглан өөрийн болон өөр бусдад хууль бусаар, шударга бусаар давуу байдал эсвэл ашиг олсон бол, b) энэ хуульд заасан төрийн албан тушаалтны хувьд харшлах үйл ажиллагааг эрхэлсэн бол, c) өөрийн нэр, овог, өөрийн таних тэмдгээ эрхлэж буй төрийн албан тушаалын зэрэг дэвийн нэрийн хамтаар хариуд нь ашиг, төлбөр авахын тулд арилжаа сурталчилгааны зорилгоор хэрэглэхийг зөвшөөрсөн бол,

5	Бүгд Найрамдах Азербайжан улс	Төрийн албан тушаалтны үйл ажиллагааг сонирхлын зөрчлөөс сэргийлэх хууль	24.4. “Төрийн албан тушаалтан санхүүгийн мэдээлэл гаргах журам”-ын тухай хуулийн дагуу гаргасан мэдэгдлийг Хэрэгжүүлэгч агентлагийн хүсэлтээр энэ хууль, бусад хуулийн зөрчлийг тогтоохын тулд гаргаж өгнө. 24.6. Төрийн албан тушаалтан нь Хэрэгжүүлэгч агентлагтай хамтарч ажиллана. Хэрэгжүүлэгч агентлагийн явуулж буй хянан шалгах ажиллагаанд саад болсон, хажуунаас оролцсон, бүрхэгдүүлсэн төрийн албан тушаалтанд хуульд заасан хариуцлага хүлээлгэнэ.	24.7. 23.2.4-т заасан тохиолдолд энэ хууль, бусад хуулийг төрийн албан тушаалтан зөрчсөн гэх үндэслэлийг хянан шалгах ажиллагаагаар тогтоовол, Хэрэгжүүлэгч агентлаг нь төрийн албан тушаалтанд бичгээр шийдвэрийг мэдэгдэнэ. Энэ мэдэгдэлд Хэрэгжүүлэгч агентлагийн шийдвэрийн үндэслэл баримт, энэ хууль, бусад хуулийн зөрчигдсөн гэж үзэж буй заалтыг агуулсан байна. Мэдэгдэлд Хэрэгжүүлэгч агентлагийн үйл ажиллагааны журмыг тусгана. Төрийн албан тушаалтан нь 15 өдрийн дотор мэдэгдэлд амаар, бичгээр хариу илгээх ба төлөөний этгээдээр төлөөлүүлэх эрхтэй. 24.8. Төрийн албан тушаалтнаас 15 өдрийн дотор хариу авсны дараа Хэрэгжүүлэгч агентлаг нь дараах арга хэмжээ авна: 24.8.1. энэ хууль, бусад хуулийн зөрчил гарсан гэж үзэх үндэслэлтэй шалтгаан байхгүй гэж үзвэл хэргийг хэрэгсэхгүй болгож, төрийн албан тушаалтанд бичгээр шийдвэрээ мэдээлнэ, 24.8.2. хэрвээ төрийн албан тушаалтны хариуг авч үзсэний дараа, энэ хууль, бусад хуулийг зөрчсөн гэх үндэслэлтэй шалтгаан байсан хэвээр байна гэж Хэрэгжүүлэгч агентлаг үзвэл төрийн албан тушаалтнаас байцаалт авч эхэлнэ. 24.9. Хэрэгжүүлэгч агентлаг нь хянан шалгах ажиллагааны явцад төрийн албан тушаалтнаас олсон баримт, нэмэлт тайлбарт үндэслэн нэгдсэн нууц хавтас бүрдүүлнэ. 24.10. Хэрвээ, хянан шалгах явцад эрүү, захиргааны зөрчлийн элемент илэрвэл Хэрэгжүүлэгч агентлаг нь холбогдох хууль хэрэгжүүлэгч байгууллагад мэдэгдэнэ. 28.1 Төрийн албан тушаалтан, хуучин албан тушаалтан байсан этгээд нь хууль бусаар олж авсан эд хөрөнгө, эрх дарх, давуу талын үнэ төлбөрийг сайн дурааараа төрд хүлээлгэн өгнө. Төрийн албан тушаалтан, хуучин албан тушаалтан байсан этгээд нь хууль бусаар олж авсан эд хөрөнгө, эрх дарх, давуу талын үнэ төлбөрийг сайн дурааараа төрд хүлээлгэн өгөхөөс татгалзсан бол хууль бусаар олж авсан эд хөрөнгө, эрх дарх, давуу талын үнэ төлбөрийг холбогдох төр, орон нутгийн байгууллагаас шүүхэд хандсаны үндсэн дээр хийгдсэн шүүхийн шийдвэрээр төрийн мэдэлд авна.

* * *

Ашигласан материал:

- http://km.undp.sk/uploads/public/File/AC_Practitioners_Network/Latvia_law_Prevention_Conflict_of_Interest.htm
- http://www.gov.me/files/1187943961.pdf
- http://www.janvalenta.cz/korpus/doku.php?id=act_on_conflict_of_interests
- http://www.state.gov/
- http://politics.people.com.cn/GB/1026/12111916.html

СУДАЛГААНЫ ДҮГНЭЛТ

Судалгаанд хамрагдсан улсууд нийтийн албан тушаалтан нь заавал орлогын мэдүүлгийг хууль, журамд заасны дагуу бүрдүүлж өгөх ёстой, хөрөнгө орлогын мэдээлэл нь олон нийтэд ил байж түүнээс илүү эд хөрөнгө олж авсныг ихэвчлэн тодорхой мэдээлэгчийн хүсэлтээр аудит, шүүх, прокурор шалгахаар хуульчилсан байна.Санкцийн хувьд улс орнуудын хувьд харилцан адилгүй байна.

Латви улсын хувьд Төрийн албан тушаалтны үйл ажиллагааг сонирхлын зөрчлөөс сэргийлэх хуульд зааснаар орлогын мэдүүлгээс илүү гарсан хөрөнгийг хууль ёсны гэж харуулж чадахгүй бол улсад тэр хэмжээний хохирол учруулсан, төрөөс нуусан гэж үзэж төрд хураж авдаг бол Монтенегро улсын хувьд Хороо нь ажлаас халах санал гаргаж, эрүүгийн гэмт хэрэг бол прокурорт шилжүүлдэг байна. Макаод төрийн албан хаагч жил бүр хөрөнгө орлогын мэдүүлгээ гаргаж өгөх бөгөөд албан хаагч төрөөс олгогдсон эрх мэдлийг ашиглаж илүү орлого яаж олсноо тайлбарлах үүрэгтэй, хэрэв тайлбар хангалтгүй бол хөрөнгийг хураж, 3 жил хорих ялаар шийтгэнэ.

Эстонид хөрөнгө орлогын мэдээлэлдээ албан хаагч өмнөх 6 сарын цалингийн 10%-иас илүү хэмжээний орлогын талаар мэдээлэх бөгөөд хөрөнгө орлогоо худал мэдүүлсэн тохиолдолд эрүүгийн хариуцлага хүлээлгэнэ.Харин АНУ-д Төрийн албаны ёс зүйн хуульд хөрөнгө орлогоо худал мэдээлсэн бол Ерөнхий прокурорт шилжүүлж, боловсон хүчний буюу бусад арга хэмжээг авахаар зохицуулсан байна.

ОХУ-ын 2008 онд батлагдсан “ Авилгын эсрэг үйл ажиллагааны тухай хууль”-нд төрийн албан хаагч болон төрийн албанд шинээр орж буй этгээд нь өөрийн хөрөнгө орлогоо заавал мэдүүлэх бөгөөд энэ үүргийг биелүүлээгүй эсвэл худал мэдүүлсэн тохиолдолд төрийн албанаас халах, төрийн албанд авахгүй байх үндэслэл болдог байна.

Япон, ХБНГУ, БНХАУ-ын хувьд хөрөнгө,орлогын мэдүүлгээс илүү гарсан хөрөнгийг үндэслэлтэй тайлбарлаж чадахгүй бол гэсэн үйл явцыг нарийвчлан зохицуулсан заалтууд байхгүй бөгөөд Авилга,хээл хахуультай холбоотой гэмт хэргийг зохицуулсан хуулиудад ерөнхийд нь хэрхэн тусгасныг тус судалгаанд мэдээлэл өгөх үүднээс хөрөнгө орлогын мэдүүлэг, хугацаа, хариуцагч байгууллага зэрэг мэдээллээр харуулсан болно.

Судалгааны үндсэн дээр дүгнэхэд “албан тушаалтан хууль ёсны орлогоос нь их хэмжээгээр илүү гарсан хөрөнгийг хэрхэн олж авсан талаар үндэслэлтэй тайлбарлаж чадахгүй бол” гэсэн үйл явцыг бусад улс орнуудын Эрүүгийн хууль болон холбогдох хууль тогтоомжинд хэрхэн тусгасныг харьцуулахад

1. Пост коммунист орнууд сонирхлын зөрчилтэй холбоотой хэргийг шийдэхийн тулд Авилгатай тэмцэх хуулиа хүчингүй болгож тусгайлсан Сонирхлын зөрчлийн эсрэг хуулиудыг баталсан байна.
2. АНУ, ХБНГУ, БНХАУ зэрэг улсууд Авилгын эсрэг хуулиар болон бусад хуулиар зохицуулсан хоёр ерөнхий хандлагатай байна.

“Албан тушаалтан хууль ёсны орлогоос нь их хэмжээгээр илүү гарсан хөрөнгийг хэрхэн олж авсан талаар үндэслэлтэй тайлбарлаж чадахгүй бол” гэсэн үйл явцтай холбоотой нийтлэг зохицуулалт бол

1. Илүү гарсан хөрөнгийг төрд хураан авах
2. Ажлаас халах, дахиж төрийн албанд ажиллахгүй байх
3. Хорих гэсэн зохицуулалттай байна.